

UDK 811.163.4(497.16):929 Nikčević M.

Stručni rad

Vladimir VOJINOVIĆ (Podgorica)

Filozofski fakultet – Nikšić

vojnovicv@t-com.me

SINTEZA POLUVJEKOVNOGA NAUČNOG RADA

Autor teksta prikazuje novo izdanje Instituta za crnogorski jezik, studiju Crnogorske filološke teme prof. dr. Milorada Nikčevića, poznatoga montenegrliste iz Osijeka. U tekstu se ukazuje na značaj Nikčevićevog jubileja, 45 godina naučnoga rada, i postignuća njegovih studija na raznim poljima. U tom smislu, autor je posebnu pažnju posvetio Nikčevićevim sondažama interferencija usmene i pisane književnosti.

Ključne riječi: Milorad Nikčević, crnogorska književnost, crnogorski jezik, usmena književnost, Njegoš, Ljubiša, Štrosmajer, Nikola I

Po samom osnivanju Institut za crnogorski jezik i književnost podario nam je dva izuzetna izdanja. Time ne samo da je opravdao svoju pojavnost u crnogorskoj nauci, nego je i zauzeo mjesto koje mu po prirodi stvari, odnosno po sličnoj praksi u davno uređenim sistemima nauke i obrazovanja jednostavno pripada. Svoj izdavački rad počinju bibliotekom Montenegrina, u kojoj je kao prva objavljena knjiga profesora Milorada P. Nikčevića, poznatoga montenegrliste iz Osijeka.

Riječ je o knjizi *Crnogorske filološke teme* u kojoj su se našle studije što su nastajale u gotovo pola vijeka dugom Nikčeviću naučnom putu. Urednici – Adnan Čirgić, Aleksandar Radoman i Jelena Šušanj – u napomeni su naveli kako su sve studije ranije objavljene u monografskim ili serijskim publikacijama, kako je jezik studija ujednačen prema crnogorskom Pravopisu, te kako je knjiga priređena povodom 70 godina autorova života i 45 godina naučnoga rada.

Knjiga je zapravo sinteza Nikčevićeva naučnog pohoda, a njena sadržina podijeljena je na dvije cjeline – *Književnoistorijske sinteze* i *Jezikoslovne studije*. U prvoj su objavljeni toliko puta citirani Nikčevićevi radovi s tezama o Crnojevića štampariji, bokokotorskoj baroknoj književnosti i njenim dodirima sa slavonskom književnošću, o Njegošu, hrvatskom ilirizmu, *Luči mi-*

krokozma, Ljubiši, izvanjcima, inostrancima i „crnogorskom srpstvu“, o Štrosmajeru i Nikoli I, Vuku i postnjegoševskoj narativnoj književnosti... U drugoj cjelini objavljeni su tekstovi o dometima jezika i stila crnogorske pripovijetke 1860–1918, o staroslovenskom jeziku u bogoslužjenju barskih katolika, o sličnostima crnogorskog jezika s konavoskim govorom, o perojskom govoru, o crnogorskim grafemima i Jagićevo izdanju *Marijinskoga jevanđelja*.

Svi ti tekstovi naročito su interesantni zbog toga što su preživjeli „zub vremena“, da su teze koje su se u njima našle uglavnom očuvale i nose težinu trajne naučne istine. To možemo ilustrovati sljedećim primjerom. Upravo je Nikčević otvorio vrata tumačenju složenih odnosa usmene i pisane književnosti svojim sondažama kratkih narativnih tekstova koji su u Crnoj Gori nastajali u periodu od 1860. do 1918. godine. O značaju tog pitanja za nauku o crnogorskoj književnosti izlišno je govoriti jer se sva kulturna prošlost Crne Gore svela na antinomiju tradicionalno – moderno. Naime, uslovljenost geografskog položaja i istorijskih okolnosti vjekovima je činila teritorije današnje Crne Gore plodnim tlom za nastanak i razvitak i jednostavnih i složenih oblika kolektivnoga stvaralaštva. Svi specifikumi koji proishode iz datih geopolitičkih okvira krivci su za to što je crnogorska kultura i u XX vijeku, koji je uprkos stradanjima kroz balkanske i dva svjetska rata te snažne asimilacijske udare, glavnu bitku bila upravo na liniji sudara starog i novog, arhaičnog i savremenog. Čak i onda kada bi se, u pojedinim epohama, desio prevrat i zavládala *modernost*, ona je imala konkretan stav prema duhovnom nasljeđu, odredivši se i prema njegovu korijenju, ali i prema njegovim gotovim plodovima. Razumije se da tako modeliran moderni kulturni zamah ne može istovremeno značiti i apsolutnu i trajnu njegovu pobjedu nad nasljeđem, koja se mogla i može desiti samo ako se ključna ideja *modernog*, njene polazne koncepcije i okviri oslobode i najmanjeg uticaja *tradicionalnog*, odnosno samo kada isključe *negaciju* kao poetsku konstantu i konstituenta.

Ništa revolucionarno novo nećemo otkriti ako konstatujemo da se takav raskid u crnogorskoj književnosti još nije dogodio. Sve epohe i književni pravci koji su pohodili Crnu Goru u XX vijeku donijeli su samo varijante negacijskih otklona. U prilog tome idu i najnovija beletristička ostvarenja Crnogoraca, koja, ukoliko nijesu na udaru uticaja mikrostruktura ili makrostruktura raznih oblika usmene književnosti, makar u morfološkoj i sintaksičkoj ravni nose gene nekog vida kolektivnog nasljeđa.

Kada se prilikom književnoistorijskih sondaža uzmu u obzir navedeni argumenti onda je lako zaključiti i o duhu i karakteru pojedinih istraživačkih pohoda, u čijem je temelju cilj da se prepoznaju ključevi odnosa dviju kultura, odnosno dviju književnosti – usmene i pisane. U Crnoj Gori mali broj naučnika bavio se tom složenom problematikom. Van nje o tome fenomenu

unutar crnogorske književnosti još manji. Ipak, posebno mjesto u tumačenju suodnosa, uticaja usmenog crnogorskog nasljeđa na pisano, zauzima naučno djelo Milorada Nikčevića.

Nikčević se tih problema, odnosno date tematike prihvatio još u magistarskome radu, a nastavio ih je razrađivati i kasnije te je njegova bibliografija puna podataka o tekstovima s tom tematikom objavljenim po raznim časopisima i zbornicima radova, ali i monografskim publikacijama. Svi oni govore o dvostrukoj namjeri ovoga naučnika – Nikčević je ispitivao ne samo uticaj usmene književnosti na pisanu, već i dalji tok i razvoj oblika *usmenosti* u pisanoj književnosti i njihovo intertekstualno prelivanje iz jedne knjige u drugu, od jedne poetike ka drugoj. Utoliko je taj naučni pohod značajniji za savremenu nauku o crnogorskoj književnosti, jer su rezultati tih istraživanja omogućili da se status *usmenog* u crnogorskoj pisanoj pripovijeci prati od epohe do epohe.

U ovoj se knjizi nalazi studija uz koju je Nikčević otišao korak dalje od tumačenja interferencija. U tome komparativističkom radu o odnosu Njegoševih i Ljubišinih djela on je ukazao na modalitete daljeg opstanka usmenih oblika u pisanim djelima i na njihova prelivanja s jedne poetike na drugu.

Za Nikčevićeve nasljednike je značajno, a za njegovo djelo od suštinske važnosti, i to da su ove i ovakve Nikčevićeve studije, sondaže i analize obavljene i objavljene prije više od dvije decenije te da su kao takve preživjele i pojedine mijene na polju metodologije. Stoga ova i druga Nikčevićeva istraživanja i jesu vrijedna pažnje, naročito ispitivanja polja interferencija, dodira i odnosa dvaju medija, usmene i pisane književnosti, koja predstavljaju vrijedan doprinos savremenoj nauci o crnogorskoj književnosti.

Rijetke su knjige koje mogu biti od višestruke koristi čitavom skupu nauka i poddisciplina. Publikacija *Crnogorske filološke teme* spada u taj krug.

Vladimir VOJINOVIĆ

A SEMICENTENNIAL OF SCIENTIFIC WORK

The author of the paper reviews one of the new editions of the Institute for Montenegrin Language, a study Montenegrin Philological Topics by Milorad Nikčević, a renowned author from Osijek. The paper highlights the importance of Nikčević's anniversary, 45 years of scientific work, and the significance of his studies in various fields. In this context, the author has paid special attention to Nikčević's studies of interference between oral and written literature.

Key words: *Milorad Nikčević, Montenegrin literature, Montenegrin language, oral literature, Njegoš, Ljubiša, Strossmayer, Nikola I*